

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., — po pošti prejemane pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inserate) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 1. novembra 1895.

Politiški oddelek.

Program nove vlade.

Z Dunaja, dne 27. oktobra.

Zadnjič ste v kratkih besedah navedli glavne točke programa nove vlade. Grof Badeni je bil jako zgovoren, a vendar je gledal, da je v resnici jako malo povedal. Jedva toliko vemo sedaj, ko je ministerski predsednik razvil svoj program, kakor smo vedeli poprej. Program je lep in vsaki stranki ustreza in vse pride le na to, kako se bode izvajal.

Nas Slovence seveda v prvi vrsti zanima, kako stališče zavzema vlada nasproti narodnemu vprašanju in baš v tem oziru je Badenijev program jako dvoumljiv. Minister je v tem oziru obljubil, da se bode na dejansko opravičene, vsakokratnemu razvoju primerne, državno-pravne, denarno in gospodarski dopustne zahteve vselej brez predsodkov, nepristransko in pravično oziralo in se bodo reševale take stvari v znamenju spravljivosti. To se pa more zgoditi le tako, da se bode vedno na zgodovinske momente se naslanjajoči tradicionalni položaj in dolgoletno, vsem drugim narodom svetečo kulturo nemškega naroda primerno oziralo.

Ta program je tak, da se v te meje spravi lahko politika popolne narodne enakopravnosti, ali pa tudi v odločno germanizacijo pospešujoče politike. Vse je od tega odvisno, kakšne težnje zmatra grof Badeni za pravične in v kakem obsegu on misli ta nemški tradicionalni položaj braniti.

Če grof Badeni le hoče nemščini in nemški kulturi pustiti neko večjo veljavo, kakor jo imajo povsod na pr. klasični jeziki, temu ne bode nikdo ugovarjal. Kulturno gibanje avstrijskih narodov se v resnici opira pred vsem na nemško ali zapadnoevropsko kulturo. Vpliv vzhodnoslovanske, to je ruske kulture ni v Avstriji pač velik. Nemški kulturi nikakor ni v škodo, če se v Avstriji tudi snujejo slovanske šole, ker te šole ne razšir-

jajo bistveno nobene druge kulture, kakor nemško, samo da jo podajajo v taki obliki, da je slovanski deci bolj dostopna. Sploh se pa o posebni nemški kulturi ne more govoriti, ker ni bistveno različna od francoske in drugih evropskih kultur. Zapadni Slovani delujejo na kulturnem polju tudi pospešujemo to evropsko kulturo, in če vanjo položimo kaj samolastnega, jo s tem le še bolj utrdimo.

Če je grof Badeni v tem smislu mislil nemško kulturo, potem pač ne moremo njegovemu programu prav nič ugovarjati in le veseli bomo, če se bode na Dunaju v tem oziru držal politike, katere se je v Galiciji. Ko bi on hotel interese nemške kulture tolmačiti v smislu nemških liberalcev ali celo v smislu nemških nacionalcev, pa se mu bi morali po vseh močeh ustavljati. Priznamo, da je nas to naglašanje, da se bode oziralo na nemško kulturo, nekoliko osupnilo, posebno, ker vemo, kako so vlade razumevale nemško kulturo. Pa tudi to nas ni posebno z veseljem napolnilo, da se govori o tem, da morajo biti zahteve razvoju primerne. To je tudi jedna stvar, ki se lahko napak tolmači. Že samo na sebi je s tem povedano, da se bode bolj oziralo na bolj razvite narodnosti, na manj razvite pa manj. Tako postopanje je povsem napačno in posledica temu mora biti, da bodo v kulturi zaostali narodi še bolj zaostali.

Lahko vlada reče, če mi Slovenci zahtevamo to ali ono, da ni primerno našemu razvoju. Recimo, če bi korški Slovenci zahtevali kako srednjo šolo, se jim prav lahko prigodi, da bi vlada rekla, da bi tak zavod ne bil primeren njih razvoju. Vlada sama se je postavila za razsodnico o razvoju raznih narodnostij. Sploh si mislimo, da zastopniki kacega naroda pač bolje vedo, kaj je narodu koristno in njega razvoju primerno, kakor vlada, kajti poročila, ki jih dobiva od svojih organov v raznih pokrajinah, so večkrat strankarski pobarvana in vlada iz njih resnice spoznati ne more.

Kakor rečemo, vladni program nas ni napolnil s popolnim zadoščenjem. Nekateri trdijo, da frazi, ki jo je grof Badeni spregovoril o nemški kulturi, ni pripisovati posebne važnosti. Storil je to jedino, da se malo prikupi

liberalni levici. To je tudi mogoče. Dvomimo pa, da bi to bilo posebno umno. Avstrijski Nemci so precej prevzetni in njih prevzetnost je gotovo le izrasla po teh izjavah ministerskega predsednika. O kaki spravi na podlagi narodne enakopravnosti še nikdar niso ničesa hoteli storiti, tem manj bodo tudi sedaj, ko je grof Badeni njim v spomin poklical njih nemško kulturo, svetečo drugim avstrijskim narodom. Pri njih je vzbudil s tem nade, katerih mu ne bode moč zadovoljiti, ako ne bode hotel od sebe odbacniti nenemških narodnostij. Morda ne bode dolgo, da se bode grof Badeni še kesal, da se je bil toliko zavzel za nemško kulturo. To je bilo tem manj umestno, ker se posebno sedaj ni bilo bati, da bi zedinjena levica se upala delati vladi posebne ovire, a sedaj se pa Nemci utegnejo organizovati in bode ministerski predsednik imel še ž njimi dovolj sitnosti.

Grof Taaffe je tudi vedno imel take ozire na Nemce, a konec njegovi politiki je bil, da so mu levičarji čez glavo zrasli in je zaradi svoje neodločne politike zgubil zaupanje skoro vseh strank in naposled moral odstopiti.

Dolgoletno vladanje grofa Taaffeja se nikakor ne more posebno plodovito imenovati. In le to koketiranje z nemštvom je temu krivo. Jednaka osoda utegne doleteti Badenija.

Kake končne sodbe o vladi še danes ne moremo izreči, počakati hočemo, da jo bomo videli pri delu. Veselilo bode nas, če bode boljša, nego se sedaj nadajamo. Z velikimi upi so bili nenemški narodi pozdravili grofa Taaffeja, a večina teh upov se ni izpolnila. Badenija niso vsprejeli s takimi nadami, zato bodo pa morda pozneje ž njim bolj zadovoljni.

Grof Badeni in narodna enakopravnost.

Nobena stranka brezpogojno ne zaupa novi vladi. To se je pokazalo v dolgi debati, ki se je bila začela o vladnem programu. Skoro nobeden govornikov ni ugovarjal vladnemu programu, večina je bila ž njim jako zadovoljna, a vsak je dal razumeti, da se z vladnim programom vjema le v slučaj, ako se bode izvajal v tem smislu, kakor njegova stranka želi. Stališče Slovencev je pojasnil dr. Ferjančič in navel naše slovenske težnje, ki se vse dajo izvesti v sedanjih državnopravnih mejah, in katerih izvrševanja ne ovirajo denarne težave in so tudi popolnoma primerne razvoju slovenskega naroda.

Grofu Badeniju se je zdelo, ko je videl, da se njegove besede različno tolmačijo, v seji v ponedeljek dati nova pojasnila. Rekel je, „da ne trdi, da bi bil vladni program popolno neizpremenljiv. Sicer mora hvaležno pripoznati, da se je že od drugih zborničnih stranij čulo mnogo vspodbudnih besedij, akoravno se je iz njih zamoglo zajemati samo pogojno zaupanje. Govornik seveda ne more preklicati tega, kar je govoril, in tega tudi ne more dovoliti tem manj, ker se je izrecno izjavil proti vsakemu ugovoru. On je vedno mislil, in v tej misli ga je potr-

dila tudi zadnja debata v zbornici, da je namreč v interesu zbornice, kakor tudi vseh zastopanih narodov, ako se poskuša, zasledovati po ministerskem predsedniku označeno pot. Po govornikovem prepričanju ni močna, na nobeno stranko navezana vlada prav nič nevarna za parlament, marveč je nasprotno porok za njegovo moč in njegov ugled, to pa zato, ker je vspeh jednega faktorja odvisen od posredovanja in pomoči drugih. Vsled tega ne more najti govornik v svojih besedah nobenega parlamentu škodljivega načela, marveč upa, da se bodo prav gotovo pokazale zgorej omenjene posledice, namreč moč zbornice, ako bode vlada rešila svoje naloge. Zbornica ima do konca postavodajalne perijode dovolj časa, da dokaže s povoljnim patrijotičnim sodelovanjem za to potrebno popolno zmožnost. S tem bodo ob veljavo vsi pomiselki, ki so se poslednje dni pojavili v tej zbornici.

Ako bode pa visoka zbornica rešila gotova vprašanja v označeni smeri z objektivnostjo, prijaznostjo in pravičnostjo in s tem pokazala svojo polno moč in bode delala na to, da se za državo in vse ljudske slojeve ugodno rešijo nujna gospodarska vprašanja, tedaj bode gotovo ta vspeh plodonosno vplival na razmerje mej ljudskimi zastopniki in ljudstvom samim. Ako bode visoka zbornica hotela, postopati po vladi označeni smeri lojalno in brez prevzetnosti, tedaj se bode vedno manj moglo govoriti o kaki oholosti, preziranju parlamentarizma ali celo o protektoratu nad strankami.

Proti vladi, ki je popolno jasno označila svoje misli glede na narodnosti v smislu državnih osnovnih zakonov in si je za svoje geslo izvolila pravičnost, torej nasproti taki vladi so nemogoča očitavanja, češ, da prezira kak narod ali, da se ne ozira na enakopravnost vseh narodov.

Svojo nalogo smo pričeli resno in premišljeno, na lastne koristi se ne oziramo. Svojih dolžnostij nimamo samo pred očmi, ampak so nam usajene tudi globoko v srca (pohvala), in zato nas pri izpolnjevanju teh dolžnostij ne bodo ovirale nobene teoretične razprave. Mi bomo marveč srčno in energično korakali svojo pot z dobro vestjo, trdno vero in voljo, in, ker je naš cilj jasen in določen, in se bomo do tega cilja posluževali le ravne poti, bomo tudi vsled tega s popolnim prepričanjem ostali pri naših idejah, katere sem si vam usojal pojasniti tu v zbornici pred tremi dnevi.

Ako se mi giblremo le v splošnosti, ne bomo mogli storiti nič posebnega. Prosim vas, verujte mi, da se bomo veliko bolj približali, ako zapustimo abstraktno polje in splošne nazore in nas bode vodilo življenje, njegove potrebe, živa politika in potrebščine. Vkljub raznim strankarskim geslom želim in upam, da se zedinimo na polji konkretnega dela.“

Nas Slovence zanima posebno odstavek, ki se tiče narodne enakopravnosti. Če se bode ministerski predsednik zares držal državnih osnovnih zakonov, mi Slovenci moremo biti ž njim le zadovoljni. Narodna stranka ne